

Alexandru ZOSIM,

doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ASPECTE ALE PERFECȚIONĂRII INSTITUTULUI CONDAMNĂRII CU SUSPENDAREA CONDIȚIONATĂ A EXECUTĂRII PEDEPSEI ÎN CALITATE DE ALTERNATIVĂ A DETENȚIUNII PENITENCIARE

Rezumat

În această lucrare au fost analizate conceptele și natura juridică a condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei. Analiza legislațiilor și practicilor juridice ale statelor străine, cum ar fi Spania, Italia, Franța, și, de asemenea, ale Republicii Moldova, realizate în cadrul acestei investigații demonstrează că în țara noastră nu există o bază legală pentru reducerea eficientă a aplicării detențiunii penitenciare. În acest temei, autorul înaintea propuneri concrete pentru perfecționarea legislației penale și execuțional-penale naționale.

Această cercetare vine să contribuie la o utilizare mai largă a respectivelor alternative ale detențiunii penitenciare.

Cuvinte-cheie: condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, pedeapsă penală, penalizare, alternativă a detențiunii penitenciare, măsuri comunitare, pedeapsă de substituție, arest la domiciliu, arest la sfârșit de săptămână, drept penal, închisoare, privațiune de libertate, reducere de libertate, semidetențiune, semilibertate, regim de executare a pedepsei.

Summary

In this work has been analyzed concept and the legal nature of probation. The analysis of the legislations and legal practices of foreign countries such as Spain, Italy, France, and also Moldova Republic, made during research demonstrated that in our country doesn't exist yet effective legal base for the reducing penitentiary imprisonment. On this basis the author are marking concrete proposals for national criminal and criminal-executive legislations.

This investigation will contributed of the large utilization of this alternative of penitentiary detention.

Keywords: Probation, criminal punishment, penalty, alternative to detention prisons, Community measures, punishment substitution, house arrest, arrest at the weekend, criminal law, prison, jail, reduction of freedom, semi-liberty, semi-detention, enforcement of the sentence.

Introducere. Analiza legislațiilor țărilor demonstrează, înainte de toate faptul că în prezent în aceste țări se manifestă tendința spre o mai largă aplicare a pedepselor neprivative de libertate, inclusiv a celor care doar reduc libertatea într-o anumită măsură. În acest context pe primul plan sunt înaintate cerințele față de persoanele condamnate la pedepsele alternative detențiunii penitenciare, în același timp, înăsprirea regimului, lărgirea cercului de limitări de drept impuse lor. Eficacitatea aplicării acestor limitări de drept se atinge pe calea supravegherii corespunzătoare a comportamentului condamnaților.

Un anumit interes pentru perfecționarea sistemului de sancționare al Republicii Moldova reprezintă pedepsele restrictive de libertate, care își găsesc tot mai mult spațiu în practica de aplicare a dreptului penal în multe țări de peste hotare. Specificul acestor sancțiuni constă în faptul că ele îmbină elemente ale condamnării cu suspendarea condiționată a

pedepsei și ale privațiunii de libertate. În general, astfel de pedepse se exprimă fie în forma condamnării condiționate cu suspendarea condiționată a pedepsei, fie în forma unei pedepse aparte. Susținem opiniile acelor savanți privitoare la natura juridică a condamnării cu suspendarea condiționată a pedepsei, care o apreciază mai degrabă ca pedeapsă, decât altă măsură juridico-penală [9, p. 217; 12, p. 53; 13, p. 143; 14, p. 452], de aceea considerăm că formularea în forma pedepsei a măsurilor care prevăd o supraveghere intensivă a comportamentului condamnatului este cea mai reușită.

Metode și materiale aplicate. În limitele de studiu al acestui articol, în calitate de metodă de cercetare principală a fost utilizată metoda comparativă de cercetare a institutelor juridico-penale. În afară de metoda comparativă au mai fost utilizate o serie de metode cum ar fi: metoda analizei logice, interpretării logice, clasificării etc.

Conținut de bază. Sarcina transformării

condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei într-un nou tip de pedeapsă, în opinia noastră, nu este complicată și constă preponderent în revizuirea formei juridice, care nu va necesita introducerea unor corective principiale în practica de aplicare a dreptului. Aceasta este condiționat de faptul că, după cum s-a menționat, după natura sa condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei este omogenă pedepsei.

În acest sens, I.M. Galperin menționează că aprecierea corectă a institutului corespunzător în sistemul măsurilor juridico-penale este legată de volumul și gradul influenței represive asupra vinovatului, de aceea o importanță principială capătă problema includerii unei sau altei măsuri în numărul tipurilor de pedeapsă [7, p. 59].

Ideea îmbinării condamnării cu suspendarea condiționată a pedepsei cu alte pedepse, precum amenda sau munca neremunerată în folosul comunității¹, în scopul sporirii represiunii acesteia și respectiv a lărgirii sferei de aplicare a ei, necesită o dezvoltare logică în direcția atingerii aceluiași scopuri prin intermediul trăsăturilor represive proprii măsurii date. Mai mulți savanți consideră că condamnarea cu suspendarea condiționată a pedepsei posedă un grad propriu al represiunii [8, p. 54]. Evident, sporind aceste limitări de drept prin metodele pe care deja le-au utilizat multe state europene și nordamericane, vom obține noi forme neprivative de libertate ale pedepsei, aplicabile în calitate de alternativă termenelor destul de îndelungate ale detențiunii penitenciare. Practica principală în acest domeniu constă în următoarele:

1. limitarea dreptului de deplasare a condamnatului, însă fără a-l plasa într-o instituție penitenciară;

2. impunerea altor obligații cu caracter represiv;

3. stabilirea unei supravegheri intensive după condamnat nu doar în vederea asigurării realizării obligațiilor impuse, dar în general în

¹ Un șir de state europene precum Franța, Suedia, Anglia prevăd posibilitatea îmbinării condamnării condiționate cu munca neremunerată în folosul comunității.

scopul neadmiterii unui comportament amoral sau infrațional;

4. îmbinarea regimului condamnării cu suspendarea condiționată a pedepsei sau celui exprimat prin precedentele trei puncte cu perioade scurte de detențiune penitenciară (în timpul nopții sau pe perioada zilelor de odihnă și de sărbătoare).

De regulă, condamnatului i se restrânge dreptul de deplasare în afara domiciliului în anumite ore și i se interzice frecventarea anumitor localuri, asigurându-se executarea acestora printr-o supraveghere de un anumit grad. Variind gradul de limitare a libertății persoanei și strictețea controlului exercitat, obținem diferite regimuri de executare a acestei pedepse.

Reieșind din cele expuse mai sus, considerăm că cel mai reușit ar fi de clasificat pedepsele alternative detențiunii penitenciare obținute prin utilizarea metodelor enumerate în funcție de gradul de limitare a libertății:

– condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei simplă;

– condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei simplă îmbinată cu pedepse și obligații pecuniare – amenda simplă, amenda în taxe zilnice, cauțiunea;

– condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sub supraveghere (cu regim de încercare);

– condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei cu executarea muncii neremunerate în folosul comunității;

– arestul la domiciliu;

– arestul la domiciliu cu supraveghere electronică;

– arestul penitenciar la sfârșit de săptămână.

Semidetențiunea penitenciară.

Reieșind din faptul suprapopulării penitenciarelor Republicii Moldova, arestul la domiciliu are mari perspective în calitate de alternativă a pedepsei închisorii. Introducerea acestei măsuri în lista pedepselor penale este favorizată și de faptul că organele de aplicare a dreptului ale țării noastre deja au o anumită experiență de aplicare a ei în calitate de măsură preventivă în cadrul cercetării penale. Alin. (1) al art. 188 al CPP al RM definește arestarea la domiciliu

ca fiind izolarea bănuțitului, învinuitului, inculpatului de societate în locuința acestuia, cu stabilirea anumitor restricții. Specialiștii belaruși Mâtnik P. și Skripko T. reieșind din definiția dată² evidențiază următoarele trăsături specifice măsurii date.

În primul rând, ea reprezintă o măsură preventivă și corespunzător posedă toate trăsăturile proprii măsurilor preventive, constrângerii procesuale și de stat.

În al doilea rând, arestul la domiciliu este legat de reducerea libertății bănuțitului sau învinuitului, ceea ce se exprimă prin impunerea limitărilor de drept corespunzătoare, care îl împiedică:

- să se ascundă de organele de urmărire penală și de judecată;
- să împiedice mersul cercetării penale și judiciare;
- să comită o faptă antisocială prevăzută de legea penală;
- să împiedice executării sentinței.

În al treilea rând, arestul la domiciliu presupune izolarea bănuțitului sau învinuitului de societate [11, p. 37].

Astfel, este evidentă analogia acestei măsuri cu arestul, care în caz de condamnare se ia în considerare în calitate de o parte a pedepsei. Suntem convinși că crearea în baza acestei măsuri preventive a unei noi măsuri de pedeapsă nu va crea mari dificultăți în practica de aplicare a dreptului.

Legea prevede că arestarea la domiciliu este însoțită de una sau mai multe din următoarele restricții:

- 1) interzicerea de a ieși din locuință;
- 2) limitarea convorbirilor telefonice, recepționării și expedierii trimiterilor poștale și utilizării altor mijloace de comunicare;
- 3) interzicerea comunicării cu anumite persoane și primirea pe cineva în locuința sa [2, alin. (3) art. 188].

Persoana arestată la domiciliu poate fi supusă obligațiilor:

- 1) de a menține în stare de funcționare mijloacele electronice de control și de a le pur-

ta permanent;

- 2) de a răspunde la semnalele de control sau de a emite semnale telefonice de control, de a se prezenta personal la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată la timpul fixat [2, alin. (4) art. 188].

Bineînțeles, cercul dat de limitări de drept este determinat de faptul că măsura dată în prezent se aplică doar ca măsură preventivă și este mult prea îngust pentru o pedeapsă penală. De exemplu, sunt necesare astfel de obligații, care se pronunță în cazul condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei: să urmeze un tratament în caz de alcoolism, narcomanie, toxicomanie sau de boală venerică; să acorde o susținere materială familiei victimei; să repare daunele cauzate în termenul stabilit de instanță etc. [3, art. 90]. Sugerăm că în conținutul tuturor măsurilor juridico-penale restrictive de libertate ar putea fi incluse toate cerințele care se pot aplica condamnatului cu suspendarea condiționată a executării pedepsei. Astfel, formulând norma penală cu privire la arestul la domiciliu, legiuitorul poate să se reducă doar la formularea obligațiilor care reflectă esența pedepsei date. Să le cercetăm mai atent.

Interzicerea de a ieși din locuință.

Această măsură are atât momente pozitive, cât și negative. Pozitiv este faptul că, aflându-se permanent acasă, persoana (de regulă) nu poate continua activitatea infracțională, precum și să se opună înfăptuirii justiției. Interzicerea de a părăsi locuința îl lipsește pe condamnat de posibilitățile date. Însă, aflându-se permanent acasă, persoana nu este în stare să-și satisfacă necesitățile: nu poate munci, procura produse alimentare, alte lucruri necesare (persoana aflată sub arest la domiciliu nu este asigurată de către stat și trebuie să se îngrijească singură) [11, p. 37]. Pare a fi mai corect de formulat această obligație ca interzicerea totală sau în anumite perioade de a ieși din locuință. Judecătorul în comun acord vor stabili regimul de executare a acestei pedepse, inclusiv orele în care condamnatului i se va permite să plece la serviciu sau la studii, precum și procedura de obținere a permisiunii de ieși în cazuri excepționale. Regulile, care

² Art. 125 al CPP al Republicii Belarusi definește arestul la domiciliu exact la fel ca și art. 188 al CPP al Republicii Moldova.

vor reglementa aceste și alte momente de executare este rezonabil de a le include în legea de executare a sancțiunilor penale.

Limitarea convorbirilor telefonice, recepționării și expedierii corespondenței și utilizării altor mijloace de comunicare. Utilizarea acestei măsuri este rezonabilă doar în cazul când este necesar de a întrerupe legăturile cu alți infractori (de exemplu, foști complici), de aceea ea ar trebui să aibă un caracter opțional și, pe cât este posibil, să se indice concret cu care persoane nu se permite de comunicat.

Interzicerea comunicării cu anumite persoane și primirea pe cineva în locuința sa. Măsura dată o completează pe cea precedentă în vederea limitării contactelor nedorite ale condamnatului.

Obligația de a menține în stare de funcționare mijloacele electronice de control și de a le purta permanent. Evident, prin introducerea obligației date în art. 188 al CPP al RM, legislatorul a intuit introducerea monitorizării electronice în practica de aplicare a dreptului din țara noastră. Suntem de părerea că în calitate de pedeapsă supravegherea electronică ar trebui să fie prevăzută într-un articol aparte ca fiind forma cea mai aspră a arestului la domiciliu. Procedura executării acestei pedepse, de regulă, se deosebește doar prin portul unor dispozitive speciale, de aceea, adăugător la condițiile de ispășire a restului la domiciliu, este necesar de inclus obligația condamnatului de a achita plata pentru procurarea acestor mijloace tehnice.

Obligațiile de a răspunde la semnalele de control sau de a emite semnale telefonice de control, de a se prezenta personal la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată la timpul fixat.

Obligațiile date rezultă direct din esența pedepsei date și reprezintă un mijloc de control al respectării de către condamnat a regimului de executare al acesteia. Astfel, introducerea acestei pedepse în legislația penală prezintă cele mai puține dificultăți.

Cu totul alta este situația în cazul arestului la sfârșit de săptămână și semidetențiunii. Aceste măsuri se aplică cu succes în țările europene: semilibertatea este o modalitate de

executare a pedepsei închisorii în Franța [1, p. 223; 6, p. 590; 10, p. 184]; semidetențiunea – alternativă a detențiunii penitenciare în Italia și Portugalia [5, p. 586]; arestul la sfârșit de săptămână (weekend-uri penale) există în Spania, Portugalia, Belgia [1, p. 230; 5, p. 586]. Esența acestor pedepse constă în petrecerea doar a unei anumite perioade în penitenciar, restul timpului urmând să se afle în mediul său obișnuit. Semidetențiunea, de exemplu în Italia, reprezintă obligația condamnatului de a petrece minimum 10 ore pe zi în instituțiile de executare a pedepselor abilitate să execute semilibertatea sau în secțiile autonome ale instituțiilor ordinare destinate executării acestei măsuri amplasate în comuna în care locuiește condamnatul sau în comuna apropiată. Determinarea orelor și indicarea instituției de executare sunt efectuate în conformitate cu exigențele serviciului sau studiilor condamnatului [4, art. 55].

Realizarea acestora necesită deci spații penitenciare în preajma domiciliului condamnatului, fapt imposibil de realizat în toate localitățile Republicii Moldova. Situația se complică și mai mult, dacă ținem cont și de faptul că condamnații la măsura dată trebuie cazați separat de deținuții obișnuiți.

În acest sens, cea mai mare perspectivă o are pedeapsa arestului la sfârșit de săptămână. De exemplu, în Spania, arestul la sfârșit de săptămână se execută în instituția penitenciară, care are locuri libere sâmbăta și duminica, maximal apropiată de locul de trai al condamnatului. Însă judecătoria, reieșind din circumstanțele cazului, poate decide că arestul trebuie executat, dacă aceasta este posibil și există acordul prealabil al inculpatului și procuraturii, în instituțiile municipale sau centrele polițienești [15, alin. (2) art. 37]. În perioada de aflare de libertate condamnatului i se impune regimul condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei. Luând în considerare teritoriul mic pe care îl ocupă Republica Moldova, existența izolatoarelor de anchetă și anumitor organe de executare a pedepselor în toate centrele raionale și orașele mari ale țării nu va fi greu de organizat executarea acesteia, iar condamnații vor reuși să ajungă săptămâ-

nal la timp la locul de ispășire al pedepsei date.

Concluzii. Investigarea diverselor aspecte ale perfecționării institutului condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei în calitate de alternativă a detențiunii penitenciare ne permite să concluzionăm următoarele:

Lărgirea cercului de alternative ale detențiunii penitenciare este posibilă inclusiv prin crearea de noi pedepse în baza institutului juridic al condamnării cu suspendarea condiționată a pedepsei pe calea îmbinării ei cu alte pedepse, precum amenda, munca neremunerată în folosul comunității și chiar închisoarea.

În conținutul tuturor măsurilor juridico-penale restrictive de libertate nou-create ar fi rațional de inclus toate cerințele care se pot aplica condamnatului cu suspendarea condiționată a executării pedepsei.

Includerea în lista sancțiunilor penale a unor alternative ale detențiunii penitenciare care îmbină detențiunea penitenciară cu libertatea necesită spații penitenciare în preajma domiciliului condamnatului, fapt greu de realizat la etapa actuală de dezvoltare economică a Republicii Moldova. În acest sens, cea mai mare perspectivă o are pedeapsa arestului la sfârșit de săptămână.

Referințe bibliografice

1. Bouloc B. *Pénologie. Exécution des sanctions adultes et mineurs*. Paris. Éditions Dalloz 1998.
2. Cod de procedură penală a Republicii Moldova, Legea nr. 122 din 14.03.2003 // Monitorul Oficial nr. 104-110 din 07.06.2003.
3. Codul penal al Republicii Moldova, Legea nr. 985 din 18.04.2002 // Monitorul Oficial nr. 72-74 din 14.04.2009.
4. Legge nr. 689/81 // http://www.atap.pn.it/writable/publication/attachment/IEGGE%20%20689_81.pdf (accesat la 25.01.2016).
5. Pradel J. *Droit pénal comparé*. Paris: editi-on Dalloz. 1995.
6. Stefani G., Levasseur G., Bouloc B. *Droit pénal général*. Paris: Edtions Dalloz. 2000. Гальперин И. М. Наказание, социальные функции практика применения. М. 1983.
7. Комарицкий С.И. Исполнение уголовно правовых мер в виде условного осуждения и отсрочки исполнения приговора. // Совершенствование законодательных основ исполнения уголовных наказаний. Сборник научных трудов. Москва, 1988.
8. Лейст О. Э. Санкция в советском праве. Москва. Госюриздат. 1962.
9. Малиновский А.А. Сравнительное правоведение в сфере уголовного права. Москва, издательство «Международные отношения», 2002.
10. Мытник П. Скрипко Т. Домашний арест. // Судовы вестник. 2001. № 4.
11. Ной И. С. Вопросы теории наказания в советском уголовном праве. Саратов. Изд. Саратовского университета. 1962;
12. Ривман Д. В. О юридической природе условного осуждения и участия общественности в перевоспитании условно осужденных. // Вестник Ленинградского университета. № 23. Вып. 4. Ленинград. 1965.
13. Советское уголовное право. Часть общая. Москва. Изд. «Юридическая литература». 1929.
14. Уголовный Кодекс Испании. Под. ред. доктора юр. наук., профессора Н. Ф. Кузнецовой и доктора юр. наук., профессора Ф. М. Решетникова. М.: Зерцало. 1998.